

процессуальное решение следователя, тактическое решение следователя.

Summary

***Kuzyk T.M.* Concept and correlation of judicial and tactical decisions of investigator.** – Article.

The article is dedicated to the consideration of concepts of «criminal-proceeding decision», «judicial decision of investigator» and «tactical decision of investigator». Essence of judicial and tactical decisions of investigator is probed, what their correlation is determined on the basis of.

Keywords: investigator, criminal-proceeding decision, judicial decision of investigator, tactical decision of investigator.

А.Б. Романюк

кандидат юридичних наук,
завідувач кафедри цивільного та
господарського права і процесу
Івано-Франківського факультету
Національного університету
«Одеська юридична академія»

І.М. Канюка

аспірант кафедри кримінального
права Прикарпатського
національного університету
ім. В.Стефаника

ВИМОГА ДОТРИМАННЯ РОЗУМНИХ СТРОКІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ ЯК ПРОЯВ ДІЇ ПРИНЦИПУ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЇ

Незважаючи на існування протягом тривалого часу у радянській, а потім українській кримінально-процесуальній науці дискусій щодо доцільності надання ідеї процесуальної економії статусу принципу

(засади) судочинства, реалії сьогодення такі, що дедалі більше вчених погоджується з тим, що ефективність провадження у кримінальних справах безпосередньо залежить від дотримання таких трьох вимог, як швидкість, простота та економічність (дешевизна) цього провадження. В умовах обмеженості ресурсів, які виділяються на боротьбу зі злочинністю, їх раціональне та економне використання стає пріоритетним завданням у діяльності державних органів та посадових осіб, які здійснюють провадження у кримінальній справі. При цьому необхідно поважати також час, зусилля і кошти інших учасників кримінального судочинства (свідків, спеціалістів, експертів, потерпілих тощо), які затрачаються ними для участі в процесуальних діях. Тому, вважаємо, вимога процесуальної економії повною мірою заслуговує іменуватися принципом кримінального судочинства.

Для успішної реалізації даного принципу важливо передбачити у кримінально-процесуальному законодавстві конкретні механізми гарантій його втілення.

Одним з найважливіших таких механізмів є визначення у законі граничних строків кримінального судочинства, порушення яких буде свідчити про його неефективність. Процесуальні строки – це встановлений законом, підзаконним нормативно-правовим актом або рішенням уповноваженої на те посадової особи час для виконання суб'єктами кримінально-процесуальних відносин (іноді утримання від них) або прийняття процесуальних рішень [1, с.168]. Інститут процесуальних строків покликаний забезпечувати таку істотну ознаку ефективного кримінального процесу, як швидкість. Тим самим, процесуальні строки опосередковано впливають і на досягнення інших ознак ефективного судочинства – простоти та економічності, адже ці ознаки є тісно взаємопов'язаними. Швидкість і простота процесу обумовлює менші процесуальні витрати часу, коштів, фізичних та психологічних сил учасників судочинства, а у свою чергу розумна економія цих ресурсів, відмова від необґрунтованого вчинення тих чи інших процесуальних дій, невиправданого використання зайвих процесуальних засобів, прискорює та спрощує процес.

Тому систематичне недотримання процесуальних строків є істотною

проблемою сьогодення фактично у всіх видах судочинства. Безумовно, така практика є дуже шкідливою з цілого ряду міркувань.

Насамперед, зволікання з розслідуванням кримінальних справ зменшує шанси на повне, всебічне та об'єктивне встановлення всіх обставин справи.

По-друге, порушується принцип своєчасності кримінальної відповідальності, згідно з яким з метою індивідуальної та загальної превенції злочинів застосування до винного заходів кримінальної відповідальності чи інших передбачених законом заходів повинне бути максимально наближеним до моменту вчинення злочину.

По-третє, необґрунтоване затягування з вчиненням певних процесуальних дій та розглядом кримінальних справ збільшує процесуальні витрати – і для держави в цілому, і для конкретних учасників процесу.

По-четверте, систематичне порушення процесуальних строків викликає у суспільстві зрозумілу реакцію у вигляді зневіри у можливостях правоохоронної та судової систем захистити права людини, викривлення правосвідомості населення, яке, бачачи систематичні і грубі порушення закону з боку тих, хто за посадою має охороняти правопорядок, робить висновок – закону можна дотримуватись не завжди.

І, по-п'яте, порушення процесуальних строків чинить суттєве навантаження на бюджет, через призначення Європейським судом з прав людини компенсацій заявникам, право яких на справедливий суд було порушено, за рахунок держави. Ці кошти можна було б спрямувати на інші цілі, у тому числі й на фінансування потреб правоохоронної та судової систем.

З огляду на це, у кримінальному судочинстві інститут процесуальних строків повинен стати справді ефективним механізмом регулювання кримінально-процесуальних правовідносин, стимулом до більш якісного та своєчасного виконання учасниками процесу своїх завдань та функцій.

Важливість визначення строків судочинства, кримінального у тому числі, у законодавстві визнається на міжнародному рівні. Так,

Європейською Конвенцією про захист прав людини і основних свобод передбачено право кожної особи на розгляд судом справи, в якій вона є стороною, упродовж розумного строку. Зокрема, у статті 6 Конвенції зазначається, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення.

Враховуючи той факт, що справи про порушення розумних строків судочинства є однією з найпоширеніших категорій справ, які розглядаються Європейським судом з прав людини (далі за текстом «Європейський суд»), на сьогоднішній день сформована досить солідна практика застосування положень статті 6 Конвенції відносно дотримання розумності строку проведення досудового слідства та судового розгляду. А якщо врахувати, що велику частину всіх справ, що розглядаються цією судовою установою, становлять справи за заявами громадян проти України, то правові позиції Європейського суду мають дуже важливе значення для процесу правозастосування в Україні.

У 2011 році рішення Європейського суду, якими встановлювалося порушення національними компетентними органами вимог щодо розумного строку провадження, посідали перше місце (341 рішення) у загальній структурі практики суду, що становило майже 30% від усіх судових рішень [2].

Україна, яка традиційно є одним з лідерів серед країн, що визнали юрисдикцію Європейського суду, за зверненнями її громадян до цієї судової установи, посіла за підсумками 2011 року перше місце серед усіх країн-членів Ради Європи за кількістю порушень положень Конвенції про розумні строки (66 рішень) [2]. У 2007 році за цим показником Україна була на 4 місці з 34 подібним рішенням, так що тенденція очевидна [3].

Саме вимога Конвенції і практика Європейського суду з прав людини, для якого справи про порушення розумних строків є одними з найпоширеніших, обумовили те, що положення про розумні строки поступово ввійшли в українські процесуальні кодекси – Кодекс адміністративного судочинства, Цивільний процесуальний кодекс, а з

2012 року – і у Кримінальний процесуальний кодекс України.

Проте і до внесення зазначених змін у законодавство правозастосовча практика змушена була пристосовуватися до вимог Європейського суду. Тема розумних строків неодноразово ставала предметом досліджень і дискусій українських науковців та практичних працівників протягом останніх кількох років.

Не могла обійти дане питання і найвища судова інстанція України – Верховний Суд, враховуючи той факт, що саме суди в абсолютній більшості випадків були відповідальними за порушення ст. 6 Конвенції, не виправдано довго розглядаючи справи. На підставі прецедентних рішень Європейського суду, Верховний Суд України сформулював власну позицію щодо дотримання розумних строків у своєму листі головам апеляційних судів від 25.01.2006 р. №1-5/45 «Щодо перевищення розумних строків розгляду справ».

Зокрема, він наголосив, що «тривалість провадження у кримінальній справі розпочинається з моменту винесення постанови про притягнення особи як обвинуваченого, затримання особи за підозрою у скоєнні злочину чи допиту її як підозрюваного (навіть допиту особи як свідка, якщо з протоколу допиту вбачається, що на момент допиту слідчий уже підозрював допитуваного у причетності до конкретного злочину) залежно від того, яка з указаних подій сталася раніше, і закінчується винесенням остаточного рішення у кримінальній справі. При цьому період розгляду кримінальної справи не ділиться на стадії досудового слідства та судового розгляду й аналізується з точки зору його розумності в цілому» [4].

Критерії оцінювання розумності строку розгляду справи є спільними для всіх категорій справ (цивільних, господарських, адміністративних чи кримінальних). Це – складність справи, поведінка заявника та поведінка органів державної влади (насамперед суду). Відповідальність держави за затягування провадження у справі, як правило, настає в разі нерегулярного призначення судових засідань, призначення судових засідань з великими інтервалами, затягування при переданні або пересиланні справи з одного суду в інший, невжиття судом заходів для дисциплінування сторін у справі, свідків, експертів, повторного

направлення справи на додаткове розслідування чи новий судовий розгляд.

Дотриманню розумних строків кримінального провадження у новому Кримінально-процесуальному кодексі надається дуже велике значення. Більше того, розумність строків возведено у ранг принципу (засади) кримінального судочинства (ст. 7 КПК України).

Зміст даної засади розкрито у статті 28 КПК, згідно з якою під час кримінального провадження кожна процесуальна дія або процесуальне рішення повинні бути виконані або прийняті в розумні строки. Розумними вважаються строки, що є об'єктивно необхідними для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень. Розумні строки не можуть перевищувати передбачені КПК строки виконання окремих процесуальних дій або прийняття окремих процесуальних рішень.

Таким чином, розумні строки знаходяться у межах граничних процесуальних строків, які визначені у абсолютних показниках – днях, місяцях, роках. Але не обов'язково розумний строк відповідає граничному строку – він може бути набагато меншим. Якщо максимальний строк досудового розслідування у справах про злочини встановлено тривалістю 2 місяці, то це не означає, що у нескладних справах воно повинно тривати саме 2 місяці – без зайвих зволікань воно може бути завершено у кількадедний строк, який і буде розумним строком для цієї справи.

Такий підхід законодавця є логічним. Розумні строки є індивідуальними для кожної справи. У цій же статті у частині 3 законодавець наводить критерії визначення розумності строків: 1) складність кримінального провадження; 2) поведінка учасників провадження і 3) спосіб здійснення слідчим, прокурором і судом своїх повноважень. А це дає підстави для підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого чи іншої особи, зацікавленої у результатах певної процесуальної дії, вимагати проведення цієї дії до закінчення граничного строку, відведеного на неї законом. Таким чином, може скластися ситуація, яка раніше була неможливою – діючи в межах граничних процесуальних строків, визначених законом, слідчий, прокурор чи суд

тим не менше порушуватимуть вимогу розумності строків. Це стимулюватиме осіб, відповідальних за ведення справи не відкладати вчинення певних процесуальних дій на пізніше, аж до самого закінчення строків досудового слідства.

Тим самим, введення до кримінального процесуального законодавства положення про розумні строки слід розглядати як безумовно позитивний крок, спрямований на наближення вітчизняного кримінального судочинства до європейських стандартів.

Тим не менше, це нововведення саме по собі не стане гарантією забезпечення прав учасників кримінального процесу. Як бачимо на прикладі адміністративного та цивільного судочинства, де вимога дотримуватися розумних строків з'явилася набагато раніше – з моменту набрання чинності відповідними процесуальними кодексами, тобто з 1 вересня 2005 року, від появи певної нормативної вимоги у законодавстві до її ефективного втілення у життя – дуже велика відстань. І справа тут не стільки у тому, що на відміну від кримінального процесу, в адміністративному та цивільному судочинстві вимога розумності строків не має статусу процесуального принципу (засади), скільки у відсутності дієвих механізмів контролю за дотриманням процесуальних строків.

Якщо вести мову про кримінальне судочинство, то більш менш ефективний контроль за дотриманням процесуальних строків здійснювався лише на досудовому слідстві. По-перше, КПК завжди чітко передбачав граничні строки розслідування кримінальних справ, по-друге, нагляд за дотриманням закону на досудовому слідстві, у тому числі й стосовно строків, здійснюється і прокурором, і судом, і по-третє, за порушення процесуальних строків до винних осіб може застосовуватися юридична відповідальність – від дисциплінарної до процесуальної. Тому найбільше затягувань з розглядом кримінальних справ завжди мало місце в судових стадіях процесу. Така ж ситуація характерна і для інших видів судочинства (хіба що крім господарського, що обумовлено специфікою розгляду даної категорії справ). Така ситуація пояснюється, на нашу думку, такими факторами: відсутність граничних строків розгляду кримінальних справ, відсутність дієвого контролю за дотриманням строків судового розгляду кримінальних справ та складнощі з

притягненням винних суддів до відповідальності за затягування з судовим розглядом справи. І якщо вплив першої причини певною мірою послаблюється появою у кримінальному процесуальному законі вимоги дотримання розумних строків, то інші два фактори залишаються істотними чинниками, які сприяють порушенням процесуальних строків у кримінальному процесі. Судова влада є незалежною гілкою влади, суди і судді у своїй діяльності є незалежними від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання (ч. 1 ст. 47 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). Це означає, що такий дієвий у інших випадках спосіб захисту своїх прав громадянами від незаконних дій чи рішень державних органів чи їх посадових осіб, як звернення з скаргами у вищестоящі органи, у прокуратуру, стосовно судів та суддів буде неефективним.

Забезпечення виконання суддями норм законодавства про дотримання розумних строків здійснюється за допомогою інституту юридичної відповідальності, яка настає за їх порушення. Найефективнішим механізмом забезпечення належного виконання працівниками своїх професійних обов'язків традиційно вважається дисциплінарна відповідальність. Проте у випадку суддів ефективність цього інституту, на нашу думку, не є високою з кількох причин. Так, законом передбачена процедура притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності за невжиття суддею заходів щодо розгляду заяви, скарги чи справи протягом строку, встановленого законом (п. 2 ч. 1 ст. 83 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). Проте ст. 88 цього ж Закону передбачає тільки один вид дисциплінарного стягнення – догану. Такий підхід законодавця стосовно суддів виходить за межі традиційного для вітчизняної концепції дисциплінарної відповідальності кількоелементної системи дисциплінарних стягнень – від двох стягнень (догана і звільнення) для всіх працівників згідно з Кодексом законів про працю України, до, наприклад, восьми – для працівників органів внутрішніх справ згідно з Дисциплінарним статутом органів внутрішніх справ. Причому завжди найсуворішим заходом є припинення відповідної трудової (професійної) діяльності. Встановлення кількох видів стягнень, що відрізняються суворістю наслідків для порушника, дозволяє індивідуалізувати дисциплінарну відповідальність у залежності від

тяжкості проступку та особистих характеристик винного. Якщо законом передбачено тільки один вид дисциплінарної відповідальності, тим більше не пов'язаний зі звільненням з роботи, це знижує профілактичний ефект від загрози її застосування.

Найцікавішим у цьому контексті є те, що насправді Закон передбачає можливість звільнення судді з посади за порушення присяги (ст. 105 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»), але чомусь не вважає таке звільнення заходом дисциплінарної відповідальності. Таку ж позицію, очевидно, виходячи виключно з буквального тлумачення закону, займає і Вища кваліфікаційна комісія суддів України [5]. У той же час, з точки зору підстав такого звільнення, а також загальноприйнятого підходу до інституту дисциплінарної відповідальності для фактично всіх професій в нашій державі, є всі підстави розцінювати звільнення з цієї підстави дисциплінарною відповідальністю судді за невиконання чи неналежне виконання своїх професійних обов'язків (а точніше, за порушення присяги). І тут проблема не тільки у тому, що формально звільнення судді за порушення присяги не знаходиться серед дисциплінарних стягнень, а в тому, що умови притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів не поширюються на звільнення суддів. Нідє у Законі не знайти відповіді на запитання, який строк давності встановлено для вирішення питання про наявність у діях чи бездіяльності судді ознак порушення присяги і для прийняття рішення про звільнення. Нідє не встановлено порядок розгляду питання про порушення присяги Вищої кваліфікаційною комісією чи Вищою радою юстиції. Це негативно відображається на ефективності даного інституту. Відповідно до ч. 2 ст. 32 Закону України «Про вищу раду юстиції» порушення присяги суддею, зокрема, полягає і в умисному затягуванні суддею строків розгляду справи понад терміни, встановлені законом. Проте, як показує практика, звільнення судді саме з цієї підстави є рідкістю. Так, з 2007 по 1 півріччя 2012 року тільки 15 суддів було звільнено за порушення присяги Президентом України, і 52 судді з цієї ж підстави – Верховною Радою України, причому порушення процесуальних строків у жодному випадку не було основною обставиною, що свідчила про порушення присяги. Як правило, підставою

висновку про порушення присяги було грубе порушення норм матеріального та процесуального права при розгляді конкретних справ, а недотримання строків було тільки свого роду «обставиною, що обтяжувала відповідальність».

Іншою причиною, яка зупиняє потенційних скаржників на штучне затягування процесу суддями, є небажання «зіпсувати стосунки» з суддею, який розглядає справу. У абсолютній більшості випадків сам факт звернення до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України чи Вищої ради юстиції, і навіть притягнення судді до дисциплінарної відповідальності не призведуть до зміни складу суду у конкретній справі.

Всі ці фактори роблять звернення до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Вищої ради юстиції України не зовсім ефективним механізмом захисту права особи на швидкий суд.

Звернення до Європейського суду з прав людини у випадку явного порушення права на справедливий суд у зв'язку з порушенням розумних строків зазвичай дає позитивний результат для заявника, але цей механізм захисту прав особи непростий з точки зору специфічної процедури підготовки та подання матеріалів до цієї судової установи, і, знову ж таки, позитивний результат може бути отриманий тільки через досить тривалий проміжок часу, втративши при цьому актуальність для заявника.

З огляду на вищенаведене, впровадження у кримінальне судочинство України загалом позитивного положення про необхідність дотримання розумних процесуальних строків повинне бути підкріплене дієвим механізмом контролю за його додержанням відповідальними суб'єктами. Одним з таких механізмів є прийняття спеціального закону, спрямованого на відшкодування учасникам процесу шкоди, заподіяної порушеннями процесуальних строків. У багатьох країнах світу такі закони прийняті та виконують важливу роль у попередженні необґрунтованих затягувань процесу.

Європейський суд своїми рішеннями спонукав уряди європейських країн до створення національних механізмів захисту права особи на судовий розгляд протягом розумного строку. Так, у справі «Кудла проти Польщі» Суд констатував порушення статті 13 Конвенції, оскільки заявник не мав у своєму розпорядженні ефективного національного

засобу правового захисту, за допомогою якого він зміг би реалізувати своє право на «судовий розгляд упродовж розумного строку» відповідно до частини 1 статті 6 Конвенції. Зокрема, Суд вказав на відсутність у національному праві будь-яких спеціальних правових засобів, за допомогою яких заявник міг би оскаржити тривалість провадження та прискорити його [6]. Також заявник не міг отримати належну компенсацію за затримку розгляду його справи. У зв'язку з цим Суд зобов'язав Польщу сплатити заявникові значну суму справедливої сатисфакції за допущені порушення. На виконання вказаного рішення Польща прийняла 17 червня 2004 року Закон «Про скарги на порушення права сторони у судовому провадженні на розгляд справи в розумний строк» [7].

З метою приведення внутрішнього законодавства у відповідність з вимогами Конвенції в Італії діє закон, ухвалений 24 березня 2001 року, який запроваджує правовий засіб вирішення спору щодо «розумної» тривалості судового розгляду на національному рівні. На виконання рішень Європейського суду з прав людини відповідні закони також прийняті в Хорватії, Словацькій Республіці, Португалії та Фінляндії [7].

У Російській Федерації також був прийнятий Федеральний Закон № 68-ФЗ від 30.04.2010р. «Про компенсацію за порушення права на судочинство в розумний строк чи права на виконання судового акту в розумний строк». Тим не менше, даний закон теж не позбавлений недоліків, оскільки не встановлює розмірів компенсації за порушення права на розгляд справи у розумний строк, які визначаються на розсуд суду. Крім того, відповідальність за порушення права на судочинство у розумний строк не було персоніфіковано, тобто можливості притягнути винних у затягуванні строків провадження у справі до матеріальної відповідальності закон не передбачає. Право відповідним органам щодо звернення з регресною вимогою надається лише для стягнення коштів з винних у порушенні права на виконання судового акту в розумний строк, а не права на судочинство у розумний строк.

В нашій державі чинний Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» виконання рішення Європейського суду полягає, зокрема, у вжитті заходів

загального характеру, метою яких є забезпечення додержання державою положень Конвенції, порушення яких встановлене рішенням Європейського суду, забезпечення усунення недоліків системного характеру, які лежать в основі виявленого Європейським судом порушення, а також усунення підстави для надходження до нього заяв проти України, спричинених проблемою, що вже була предметом розгляду в Європейському суді. Заходами загального характеру є, зокрема, внесення змін до чинного законодавства та практики його застосування. Тим самим, норми цього закону мали б стати поштовхом до прийняття іншого закону, яким би було передбачено національний механізм відновлення порушених невинуватим затягуванням досудового провадження, судового розгляду справи прав учасників процесу.

Проте до сьогоднішнього дня в Україні такого закону не прийнято, хоча відповідний законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту права особи на досудове провадження, розгляд справи судовим органом або виконавче провадження протягом розумного строку» був розроблений Міністерством юстиції України і навіть був внесений на розгляд Верховної Ради України за № 3665 [8]. Суть цього законопроекту зводилася до того, що особа, яка вважає, що порушено її право на досудове провадження, розгляд справи судовим органом або виконавче провадження протягом розумного строку, отримує можливість звернення до адміністративного суду з адміністративним позовом до державного органу чи посадової особи, які винні у затягуванні процесуальних строків, про встановлення факту такого порушення і присудження відповідної компенсації. Тим не менше, отримавши загалом негативний висновок Головного науково-експертного управління Верховної Ради України [9] і фактично не маючи перспектив бути прийнятим, був 11.03.2010 р. відкликаний Кабінетом Міністрів України. Більше до прийняття подібного законопроекту, навіть доопрацьованого з врахуванням висловлених зауважень, українська влада не поверталася. Це, звичайно ж, не сприяє пришвидшенню кримінального процесу, усуненню невинуватим затягувань розгляду справ, які систематично мають місце

в різних видах судочинства, у тому числі й кримінальному. При всіх недоліках, якими володів законопроект, у ньому, на нашу думку, була присутня дуже слушна норма щодо персоніфікації відповідальності осіб, винних у допущенні таких порушень – рішення суду про задоволення позовної заяви є підставою для притягнення до юридичної відповідальності особи (осіб), з вини якої виникли обставини, що спричинили порушення права особи на розумний строк при здійсненні досудового провадження, розгляді справи судовим органом або виконавчому провадженні (п. 11 законопроекту).

Тому, без прийняття змін до законодавства, якими буде встановлено ефективний національний механізм захисту права особи на досудове провадження та судовий розгляд у розумний строк, принцип процесуальної економії у кримінальному судочинстві не може бути реалізований повною мірою.

Література:

1. Кримінальний процес : підручник / За ред. Ю.М.Грошевого та О.В.Капліної. – Харків: Право, 2010. – 608 с.
2. Violations by Article and by State. [Електронний документ]. – Режим доступу до документа:
http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/596C7B5C-3FFB-4874-85D8-F12E8F67C136/0/TABLEAU_VIOLATIONS_EN_2011.pdf.
3. Annual report 2007 : European Court of Human Rights. Strasbourg 2008. – 149 p. – P. 142-143 : [Електронний документ]. – Режим доступу до документа:
http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/59F27500-FD1B-4FC5-8F3F-F289B4A03008/0/Annual_Report_2007.pdf.
4. Щодо перевищення розумних строків розгляду справ : Верховний Суду України. // Закон і Бізнес. – 2006 р. – № 6.
5. Самсін І. Справедливий баланс багатогранної відповідальності. / Ігор Самсін // Закон і бізнес. – 07.03.2012. – №10. – с. 7.
6. Рішення Європейського Суду з прав людини від 18.10.2000 р. у справі «Кудла проти Польщі» (заява № 40896/98) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа:
<http://www.coe.kiev.ua/hr/case/39.html>.
7. Бартовщук О. Судовий розгляд в розумні строки: мрії чи реальність? [Електронний ресурс]. / Олесь Бартовщук. – Режим доступу до документа:
<http://www.minjust.gov.ua/0/6788>.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту права особи на досудове провадження, розгляд справи судовим органом або виконавче

провадження протягом розумного строку : Законопроект № 3665 від 28.01.2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа:

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=34272.

9. Висновок Головного науково-експертного управління на проект Закону України 3665 від 28.01.2009р. : [Електронний документ] / Режим доступу до документа:

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511=34272&pf35401=140844.

Анотація

Романюк А.Б., Канюка І.М. Вимога дотримання розумних строків у кримінальному судочинстві України як прояв здійснення принципу процесуальної економії. – Стаття.

У статті розглядається новела кримінального процесу України – положення про необхідність дотримання розумних строків провадження у контексті реалізації принципу процесуальної економії. Робиться висновок про позитивний характер зазначених змін у вітчизняній кримінально-процесуальній політиці, проте наголошується на необхідності запровадження національного механізму захисту прав учасників кримінального судочинства від порушення вимоги про розумність строків.

Ключові слова: принцип процесуальної економії, процесуальні строки, розумні строки.

Аннотация

Романюк А.Б., Канюка И.М. Требование соблюдения разумных сроков в уголовном судопроизводстве Украины как проявление осуществления принципа процессуальной экономии. – Статья.

В статье рассматривается новелла уголовного процесса Украины – положение о необходимости соблюдать разумные сроки производства в контексте реализации принципа процессуальной экономии. Делается вывод об положительном характере данных изменений в отечественной уголовно-процессуальной политике, но при этом делается ударение на необходимости введения национальных механизмов защиты прав участников уголовного судопроизводства от нарушения требования о разумных сроках.

Ключевые слова: принцип процессуальной экономии, процессуальные сроки, разумные сроки.

Summary

Romanyuk A.B., Kanyuka I.M. The requirement of adherence to the reasonable terms in the Ukrainian criminal process as a display of the realization of the procedural economy principle. – Article.

The article deals with the novel of the criminal process of Ukraine – the provision

on necessity of adherence to reasonable terms of process in the context of realization of the procedural economy principle. The conclusion is made that these changes to the Ukrainian criminal procedural policy are positive, but in the same time the national means of defense of the right of the participants of criminal process to reasonable terms of their cases.

Key words: procedural economy principle, procedural terms, reasonable terms.

В.А. Савченко

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального
права, процесу і криміналістики
Івано-Франківського факультету
Національного університету
«Одеська юридична академія»

ПОВАГА ДО ЛЮДСЬКОЇ ГІДНОСТІ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ ПРИНЦИП ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність теми. Питання принципів (засад) кримінального судочинства без перебільшення є одним із найважливіших та найскладніших. Т.М. Добровольська справедливо зауважила, що правові норми, які визначають суть та спрямування діяльності органів, що здійснюють розслідування та розгляд кримінальних справ, зумовлені перш за все природою тієї держави, в якій вони діють, хоч певні відмінності в методах і формах правової регламентації конкретних сторін їх організації та діяльності можливі і в соціально одностипних державах. Врахування співвідношення цих об'єктивних та суб'єктивних начал у правовому регулюванні суспільних відносин надзвичайно важливе. Необхідне воно і при визначенні самого поняття принципів чи основ кримінального процесу, зміст яких не довільно, а закономірно обумовлений особливостями суспільного та державного устрою.

Таким чином, із самого поняття терміну «принцип», чи «основа», випливає, що принципом кримінального процесу може бути визнано не